

Grafický design

Předmět: Písmo

Ročník: 1.

Počet hodin: 33 hod ve školním roce / 1 hod týdně

Zpracovala: Ivana Hájková

Obsah:

Historie a vývoj písma	3
Historie a vývoj písma, předchůdci písma	3
Historie a vývoj písma, starověk.....	4
Historie a vývoj písma, středověk.....	5
Historie a vývoj písma, novověk.....	6
Historie a vývoj písma, písma 19. a 20. století	8
Historie a vývoj písma, současnost.....	9
Základní prvky a charakteristické znaky písma, názvosloví.....	10
Základní prvky a znaky písma	10
Odborná terminologie písma	11
Druhy písma – psaná písma.....	12
Druhy písma – konstruovaná písma	13
Typografie, klasifikace písma.....	14
Zásady tvorby, písmo jako součást kompozice	15
Zásady tvorby písma.....	15
Prostředky pro tvorbu písma.....	16
Proporce písma a plocha	17
Proporce písma a plocha	18
Kompozice textu v ploše.....	19
Kompozice textu v ploše.....	20
Kompozice textu v ploše – samostatná práce /2 hod/	21
Kombinace verzálek a minusek	22
Volba velikosti písma pro danou plochu	23
Úprava vnitřní světlosti písma.....	24
Kompozice písma – samostatná práce – varianta 1 (2hod)	25
Kompozice písma – samostatná práce – varianta 2 (2 hod)	26
Základní prvky a charakteristické znaky písma – psaní švihového písma	27
Psaní švihového písma – tahy, osnova	27
Psaní švihového písma – verzála (2 hod).....	28
Psaní švihového písma – minuska (2 hod).....	29
Psaní švihového písma – číslovky a text /2hod/.....	30
Psaní švihového písma – perem (2 hod)	31
Psaní švihového písma – samostatná práce (3 hod)	32

Historie a vývoj písma

Historie a vývoj písma, předchůdci písma

Vývoj písma - písmo se v dějinách lidstva stalo nejen dorozumívacím prostředkem, ale i estetickým výrazem zručnosti i vkusu. Písmo vzniklo složitým a pomalým vývojem jako převratný vynález, dochovalo se na různých materiálech – kámen, vypálená hlína, kost apod.

Předchůdci písma – vlastnické značky, zpravodajské hole, zářezy, symboly, uzly, řetězce mušlí, mnemogramy, piktogramy, petroglyfy, geoglyfy,

- **Mnemogramy** - předměty, které sloužily k vyjádření slov bez mluvení (neverbální komunikace) založené na paměti člověka. Patří sem kipu – uzlové písmo, používalo se v Číně a v jihoamerických Andách, využívalo symboliku barev, užití tohoto písma bylo především zaznamenávání číselných údajů, Kečuové v Peru ho dodnes používají při sčítání dobytka.
- **Piktogramy** – obrázky znázorňující určitý předmět, piktogram není nositelem fonetické hodnoty, může mu porozumět každý bez ohledu na to, jaké je národnosti a jakým jazykem hovoří, mnoho piktogramů používáme dodnes, lebka a zkřížené hnáty - jed.
- **Petroglyfy** – znaky vytesané nebo vybroušené do skalního masívu, je to obrázkové písmo jednoduchých schematických motivů (hadi a spirály), používali ho indiáni kmene Anasaziů, dodnes dochované v USA v národních rezervacích, také i v Mexiku na hranicích s Arizonou.
- **Geoglyfy** – jsou znaky větší než 4 metry, vznikají skládáním kamenů jedné barvy do linií nebo vyrýváním linií do šterkové půdy. Nejznámější jsou obrazce na planině Nazca v Peru (200 př. n. l. až 600 n. l.) Další v Austrálii, USA, Skandinávii, Islandu, Laponsku a Rusku. Motivem byla většinou zvířata.
- **Ideogramy** – jsou znaky, které představují myšlenku nebo pojem (není to znak pro jedno slovo), například obrázek slunce znamená slunce, ale i teplo nebo teplé počasí.

Nejstarší znaky, byly nalezeny na želvích krunýřích nalezených v Džia-chu (Jiahu) v provincii Che-nan v Číně (na posledním obrázku) a jsou datované do 7. tisíciletí před naším letopočtem.

Samostatná práce

- nakresli na A4 na výšku čtyři piktografické znaky, které se používají v současnosti
- znaky vytvoř podle vlastní představivosti a fantazie
- použij fixy a maximálně dvě barvy

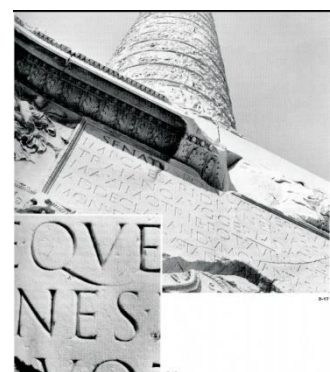
Historie a vývoj písma, starověk

Ve starověku postupně dochází k zjednodušování znaků (rychlejší psaní) a tzv. fonetizaci písma (například obrázek psa je znak pro hlásky p – e – s.)

- Egypťané – **hieroglyfy** (znakové písmo), hieratické písmo (kněžské písmo) a démotické písmo (úřední písmo). Hieroglyfy jsou monumentálním písmem, které je zachováno na stěnách hrobek a vytesáno v kameni. Pro zjednodušení vznikla další písma, která míchala ideogramy s prvními fonetickými znaky (23 písmen). Roku 1822 jej rozluštil Francouz J.F.Champollion.
- Sumerové, Akkadové, Babyloňané – **klínové písmo**, znaky pro slova a slabiky (až 350 znaků v sumerském písmu), postupně se počet znaků snižoval (100 znaků v akkadském písmu). Klínové písmo postupně zaniklo, ale bylo nejbližko ke vzniku fonetického písma.
- **Čínské písmo** (logogram) vzniklo asi 2000 př.n.l., má více než padesát tisíc znaků (jeden znak = jedno slovo), ale pro běžnou potřebu člověk vystačí s třemi tisíci znaky. Jediný napsaný znak zastupuje kompletní gramatické slovo. Písmo se maluje štětcem nebo se tiskne směrem kolmo dolů.
- Féniciáné - používali egyptské hieratické písmo, ale pod vlivem rozvíjejícího se **písma protosinajského**, vlastní písemnou soustavu. Jednalo se o první důslednou souhláskovou abecedu. Podobně bylo i na severu, v Ugaritu, vytvořeno abecední písmo, skládající se z 30 souhláskových znaků.
- Řekové - převzali 16 fénických znaků pro označení souhlásek beze změny, rozšířili ji o samohlásky, neboť jejich vynecháním by ztrácela řečtina smysl, vznikla abeceda o 24 písmenech ,tím byl uzavřen přechod k fonetickému hláskovému písmu. Z řeckého písma se vyvinulo **řecké východní písmo** – ionské (vývoj písma byzantského, albánského, srbského, rumunského a ruského) a **řecké západní písmo** (vývoj písma římského).
- Římské písmo – **římská nápisová kapitála**, **římská kurzíva**, **unciála** a **polounciála**. Tato písma jsou základem pro vznik latinského písma, které je nejpoužívanější na světě a má znaky pro souhlásky a samohlásky.

Samostatná práce

- napiš na A4 na střed tužkou podle vzoru římskou kapitálou nápis QUO VADIS
- výška písma 25 mm a délka nápisu je přibližně 220 mm

Římská kapitála monumentální. Trajánův sloup.

Historie a vývoj písma, středověk

Z římského písma se v důsledku stěhování národů a christianizace začala vyvíjet národní písma **irská runa a unciála, polounciála, rustika, kvadráta a další**. Ve snaze sjednotit způsob zápisu latinky vznikla v 8. století **karolínská minuskula**; i ta ovšem podléhala změnám až se nakonec ve 12. století proměnila v **gotické písmo** (litera antiqa). V období gotiky byl vynalezen knihtisk. Knih tiskem je způsob mechanického rozmnožování textu nebo obrazu vytvářející identické kopie tiskem z výšky. Počátky jeho masového používání k tisku knih spadají na přelom let 1447(1448 a jsou spojeny s osobou Johanna Gutenberga. Vynález spočíval ve zdokonalení procesu sazby skládané ze sériově odlévaných tiskařských liter. Po polovině 15. století se knihtisk rychle rozšířil po Evropě a následně do celého světa.

- **Unciála** - toto písmo vzniklo v průběhu 3. až 9. století a tvoří je kompletní abeceda bez kapitálek nebo malých písmen. Unciála se rozvinula v kláštorech na Britských ostrovech, sloužila pro přepisování raně křesťanských textů. Písmo je charakteristické zaokrouhlováním. Počáteční písma textu byla bohatě iluminována /zdobena/.
- **Karolínská minuskula** – karolínské písmo bylo vytvořeno na území dnešní Francie /Franské říše/ na konci 8. století. Vzniklo podle legendy na příkaz panovníka Karla Velikého. Psalo se do čtyřlínkové osnovy a bylo velmi čitelné a snadné na psaní perem. Dnes je základem pro většinu minuskulních písmen.
- **Gotické písmo** – v období mezi 12. a 15. stoletím se z karolínské minuskule vyvinulo gotické písmo. Je hranaté, oblé tahy jsou minimální. Jeho styl je přímý a charakteristický zhuštěním tahů tak, že výsledek připomíná plot. Toto písmo vyhlíží starobyle, ale velmi špatně se čte.

Samostatná práce

- napiš podle vzoru na A4 na šířku nápis GOTHIC
- použij černý fix a dozdob základní tvary podle vlastní fantazie
- výška písma je 33mm a délka nápisu přibližně 200mm.

GOTHIC

Historie a vývoj písma, novověk

Novověké latinské písmo se rozvíjí od poloviny 15. století, kdy se středověké latinské písmo rozštěpilo na dvě větve: zatímco novogotické písmo navazovalo na středověké gotické písmo, humanistické písmo přejala své tvary z antické kapitály a raně středověké karolinské minuskule.

- **humanistické písmo**
 - humanistické kreslené písmo
 - humanistické polokurzívní písmo – italské (cancelleresca)
 - humanistické kurzívní písmo – anglické (English Round Hand, English Hand)
- **novogotické písmo**
 - novogotické kreslené písmo – německé (fraktura)
 - novogotické polokurzívní písmo – německé (kanzlei), francouzské (francouzská bastarda), španělské (španělská bastarda), anglické (Secretary Hand)
 - novogotické kurzívní písmo – německé (kurent)

Humanistické písmo se stále používá, kurent (novogotické písmo) se používal v Německu až do 2. světové války, kdy byl oficiálně zrušen a nahrazen humanistickým písmem.

V českých zemích vedle sebe kromě humanistického písma v latinských textech existovaly dvě formy písma novogotického:

- domácí české novogotické písmo (užívané výhradně pro jazykově české texty)
- novogotické písmo přejímané z Německa (postupně získávalo nad českým převahu, přičemž definitivně je vytlačila reforma školství roku 1774)

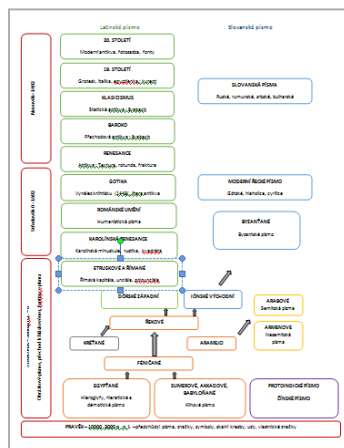
Čeští obrozenci používali pro zápis českého jazyka humanistické písmo., které se okolo poloviny 19. století v jazykově českých textech v několika variantách úplně prosadilo. Od poloviny 19. století probíhaly také pokusy o sjednocení českého humanistického písma, nakonec k unifikaci došlo až v Československu roku 1933. Roku 1950 došlo k neúspěšnému pokusu o zavedení modernizované varianty, takže významná změna přišla až roku 2010, kdy se ve čtyřiceti českých školách začalo vyučovat psaní písmem **Comenia Script**

Základní členění písma

- latinková písma
- nelatinková písma pravosměrná (slovanská, řecká)
- nelatinková písma levosměrná (orientální)
- ostatní písma (exotická)

Samostatná práce

- vypracuj na A4 přehled vývoje západní a východní větve písma

Latinské písmo

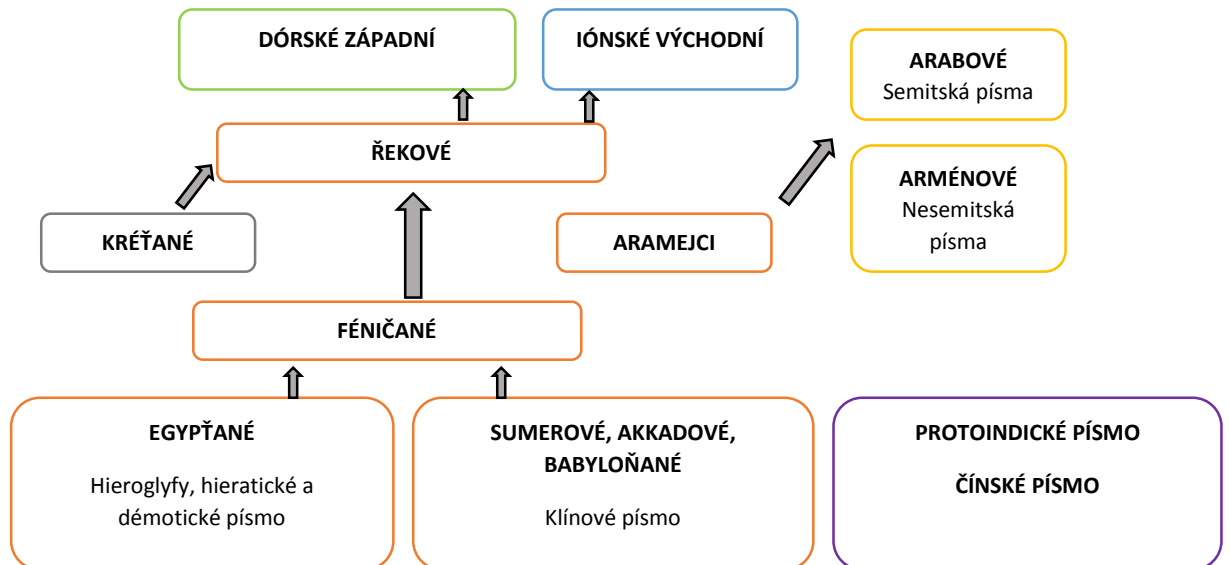
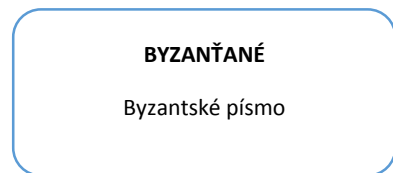
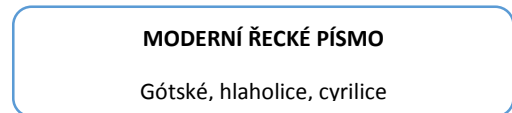
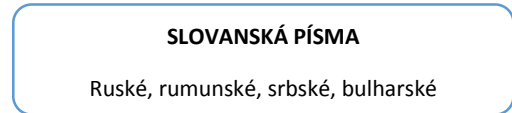
Slovanské písmo

Novověk- 1492

Středověk 0 - 1492

STAROVĚK – 3000 p.n.l. – 0

Obrázkové písmo. přechod k hláskovému. fontizace písma

PRAVĚK – 10000 3000 p.n.l. –předchůdci písma, značky, symboly, skalní kresby, uzly, vlastnické značky

Historie a vývoj písma, písma 19. a 20. století

- **Secesní písmo** - projevuje sklon k abnormalitě, výlučnosti, ojedinělosti má rysy shodné s romantismem či manýrismem. Exhibicionismus“ secese se naplno projevil rozkvětem plakátu a reklamy, kde vznikají rozmanité druhy písma. Písmo se podřizuje pouze vkusu autora a jeho výtvarným schopnostem, účelu použití písma a tehdejšímu názoru na propagační a reklamní texty.

ABCDEFGHIJK
hijklmnop

- **Egyptienka** -vznikla v 19. století, vychází z antikvy. Je to písmo s jednotně širokými serify bez náběhu. Abeceda se stala populární i do psacích strojů například Courier

Egyptienka

- **Italienka** -vznikla v 19. století, nazývá se také **italiánka obchodní**. Má vysoké hranaté serify (typický znak tohoto písma), stejné zesílení má tah horizontální, horní i dolní písmový tah a vytváří výrazné vodorovné řádkování. Používá se příležitostně jako akcidenční písmo vhodné pro velké nápisy

italienka

- **Toskana** – je dekorativní typ písma. Vznikl rozštěpením patek a dříků u italienky. Příležitostně uplatnění, navozuje westernovou atmosféru

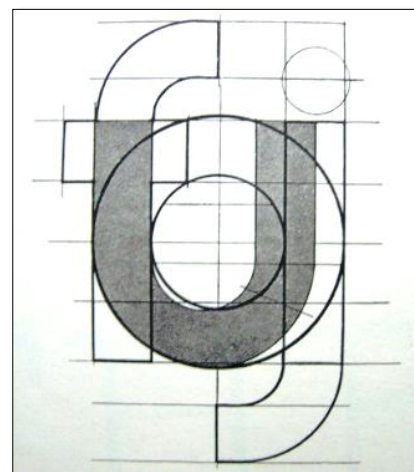
CARNIVALEE FREAKSHOW

- **Grotesk** - vznikl počátkem 19. století v Anglii. Název pochází ze slova groteskní, (takto jej posměšně nazývali angličtí tiskaři), je to sanserifové písmo (bez patek). Má univerzální použití v reklamě a propagaci.

- **Druhy grotesků** (číslo udává poměr výšky : šířce)
 - základní grotesk 8 : 4
 - kruhový grotesk 5 : 6
 - nízký grotesk 5 : 3
 - vysoký grotesk 9: 3
 - oblý grotesk (viz obrázek dole)
 - hranatý grotesk

Samostatná práce

- narýsuj na A4 na výšku do formátu 16 x 8 cm konstrukci základního plošného grotesku – minusky v poměru 6 : 4
- písmena obtáhni černým fixem

Historie a vývoj písma, současnost

Konec 20. století – proměna technologií, zvyšuje se poptávka po dalších vzorech písma:

- Eric Gill – anglický písmař, navrhuje na základech renesančního písma abecedu Gill Sans (je považován za nejlepší grotesk dodnes,
- Paul Renner – německý písmař, navrhuje na základě kruhové konstrukce písmo Futura.

Vzniká samostatná profese tvůrce písma, vznikají další typy písem, která se specializují pro konkrétní využití. Technologie fotosazby umožnila fotografickou cestou sázet nejen knížky, ale zejména písmo ve velkých velikostech pro plakáty a velké nápisy. Fotosazba vyvolala obrovský rozvoj akcidenčních písem (příležitostná písmo pro různé účely).

Digitální typografie - další změna nastala na sklonku 90. let 20. století, kdy se začaly používat pro návrhy a tvorbu písma počítače. Tvorba písma se zjednodušuje a demokratizuje. Písmo lze vytvářet mnohem rychleji v digitální podobě (fonty), vznikají společnosti zaměřené na tvorbu a distribuci digitálních písem (evropská společnost FontFont).

21. století – typografové vytvářejí komplexní a kompletní fonty určené pro náročné zákazníky. Například font Fedra patří k nejrozsáhlejším rodinám písma, kromě latinky, řečtiny a azbuky obsahuje mnoho matematických značek a dalších symbolů.

Zdrojem informací o písmu jsou stránky www.typo.cz a časopis Typo, který šestkrát do roka vychází v Praze od roku 2003.

Samostatná práce

- některé moderní fonty se mají tzv. digitální bitmapový vzhled
- vytvoř nápis s písmem digitálního vzhledu podle vlastní fantazie

A digital bitmap-style font where the letters of 'Times Square' are constructed from a grid of black dots on a white background. The font has a classic, slightly condensed appearance.

A digital bitmap-style font where the letters of 'CHASE RENO' are constructed from a grid of black dots on a white background. The font is bold and blocky, with a distinct digital aesthetic.

Základní prvky a charakteristické znaky písma, názvosloví

Základní prvky a znaky písma

Řád písma je určen opakováním prvků a znaků písma, tímto řadem vzniká tvar čitelný a příjemný lidskému oku, vytváří se tak styl nebo také sloh písma.

- Písmo je grafickým záznamem myšlenek (informací), účelem tohoto záznamu je časová fixace za účelem pozdější reprodukce. Proto je nejdůležitějším znakem písma jeho **čitelnost**.
- Písmo má být zřetelné, dostatečně velké, pravidelné, se stejným sklonem, dodržující řád stejnými znaky písma, mezerami a hustotou tvarů,
- Čitelnost písma závisí na volbě tvarů písma a na jejich vazbě na slova, jednoduché tvary písma jsou lépe čitelné, složité tvary písma jsou méně čitelné

ABECEDA **ABECEDA** *ABECEDA*

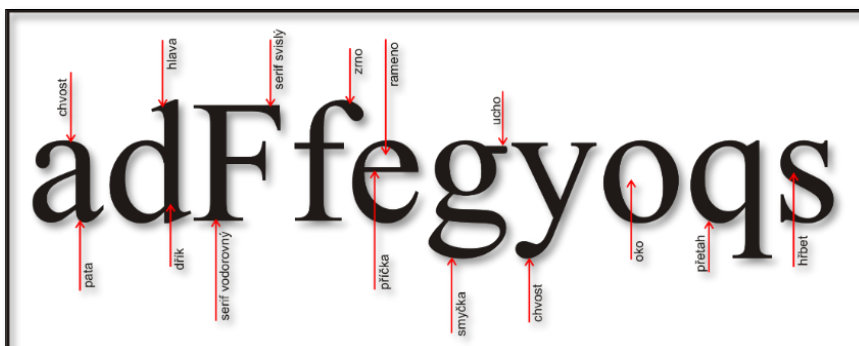
Konstrukce písma - základem při konstruování písma je abeceda, je to sada písmen v ustáleném pořadí; velká písmena abecedy se nazývají verzálky nebo též majuskule, malá písmena minusky nebo minuskule.

Písmová osnova, je soustavou vodorovných čar, které určují především velikost a proporce písma, často je pouze pomyslná /není vidět, po zkonstruování textu se odstraní/.

- základní linkou je tzv. **základna neboli** účaří, na které písmena sedí svou spodní částí.
- **horní dotah**, určuje výšku horních dotahů minusek b, d, l, k, aj. a často též verzálek. /není to však pravidlem, u některých fontů jsou verzálky nižší/
- **střední dotah** určuje výšku minusek a střed verzálek.
- **dolní dotah** určuje, kam sahají spodní dotahy znaků j, p, q apod.
- **akcentový dotah** určuje, jak vysoko jsou posazeny akcenty verzálek

Kresba písmového znaku – na kresbě písmového znaku se podílejí hlavní a vedlejší písmové tahy /viz obrázek/

Samostatná práce

- nakresli na A4 písmovou osnovu podle vzoru

Odborná terminologie písma

Každý obor má svůj charakteristický slovník. Znalost základních odborných termínů je pro designéry nezbytná.

- **Řez písma** je kresebná varianta základního typu písma.
- **Základní písmo** je nejběžnějším písmem používaným v sazbě knih, časopisů, na internetu apod. je to písmo, jehož znaky jsou vzpřímené (někdy též stojaté písmo, obyčejné, normální).
- **Vyznačovací řez** se liší od základního svou kresbou. Kresba je však ze základního řezu odvozena. Používá k zvýraznění důležitých slov nebo celých částí textu. Vyznačovacím řezem je **kurziva, polotučné písmo, tučné, velmi tučné, tučná kurziva a kapitálky**
- **Kurziva** je řez s mírným sklonem. Je nejčastěji používaným řezem používaným v sazbě pro vyznačování. Pro svou horší čitelnost není vhodný pro sazbu delšího textu. **Pravá kurziva** je speciálně navržený řez písma.
- **Duktus** (v typografii se tímto pojem rozumí tloušťka písmových tahů) je dalším důležitým znakem písmové kresby. Duktus je vyjádřen poměrem tloušťky tahů k výšce písmen. Výrazně ovlivňuje výraznost a čitelnost písma.
 - **Písma se zesíleným duktem** můžou být polotučná, tučná a velmi tučná. U těchto řezů jsou všechny tahy oproti základnímu řezu zesíleny a vysázený text působí opticky tmavší.
 - **Písma se zeslabeným duktem** jsou tenká nebo slabá. Jejich tahy jsou zeslabené a text vysázený těmito písmo se zdá opticky světlejší.

Bold

Light

- **Tučné písmo** základní písmo nebo kurziva se zesíleným duktem.
- **Minusky** jsou malá písmena abecedy, také se jim říká minuskule.
- **Verzátky** jsou velká písmena abecedy, také se nazývají majuskule.
- **Malé kapitálky** jsou verzálky zmenšené přibližně na velikost minusek.
- **Rodina písma** obsahuje **základní písmo** a jeho **vyznačovací verze** - stojatého písma i kurzivy. Písma jedné rodiny mají společné kresebné vlastnosti, stejnou střední výšku, výšku verzálek i délku horních a dolních dotahů. Některé rodiny písma obsahují velké množství řezů, ovšem většina typů písem obsahuje řezy čtyři. Jiné typy písma rodiny ani netvoří, protože jsou navrženy pouze v jednom řezu, případně mají pouze jeden vyznačovací řez.

Rodina písma

Rodina písma Helvetica
Rodina písma Helvetica
Rodina písma Helvetica
Rodina písma Helvetica
Rodina písma Helvetica
Rodina písma Helvetica
Rodina písma Helvetica
Rodina písma Helvetica
Rodina písma Helvetica
Rodina písma Helvetica
Rodina písma Helvetica
Rodina písma Helvetica
Rodina písma Helvetica
Rodina písma Helvetica

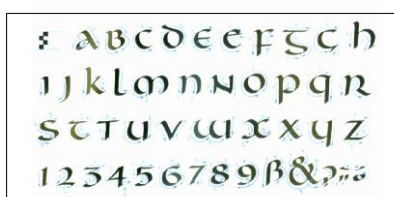
Samostatná práce

VERZÁLKY minusky KAPITÁLKY

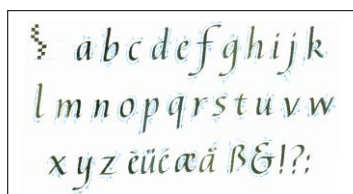
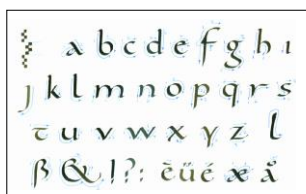
Druhy písma – psaná písma

Psaná písma jsou písma různých forem a tvarů /podle E. Harrise až 100 forem/, které píšeme do písmové osnovy pomocí pera nebo štětce. Tato písma používáme pro psaní malých textů, cenovek, popisek, oznámení, blahopřání a dalších textů.

- **Základní psané písmo** - styl nazvaný podle angl. foundational, je to klasické kolmé minuskulní písmo, které je dobře čitelné. Píšeme kaligrafickým perem.
- **Římská kapitála** - styl vychází z římského písma /římská nápisová kapitála/, je to klasické kolmé majuskulní písmo vhodné pro nadpisy.
- **Unciála** - styl vychází z křesťanského písma z 9. století, je to kolmé písmo, které nemá kapitálky a minuskule, používalo se pro psaní křesťanských textů, je méně čitelné, používáme je jako zdobné písmo pro kratší texty. Jednodušší verzí je polounciála, která vychází z irského písma.

- **Karolinské písmo** - styl vychází z karolínské minuskule, je to kolmé majuskulní písmo s dlouhými dotahy vhodné pro malé a drobné texty, velmi dobře se čte.
- **Gotické písmo** - styl vychází původně z karolínského písma, postupně zredukoval a zhranatěl, písmena se lomí, je krásné, ale špatně čitelné. Používáme pro ozdobné texty se středověkým charakterem.
- **Italika** - styl vychází z renesanční italiky 17. století, má úzká písmena s náklonem 45 stupňů a s dlouhými dotahy. Minuskule při psaní můžeme spojovat. Používáme pro ozdobné texty.

- **Aranžérská švihovka** - stylizované aranžérské písmo psané se sklonem, písmo je oblé, charakteristickým znakem je plynulé spojování písmen. Používáme pro nápisy ve výkladní skříní, pro psaní cenovek a popisek. Píšeme redisperem, kaligrafickým perem i štětcem, vznikají tak různé varianty švihového písma.
- **Psané grotesky** - jednoprvkové písmo psané redisperem, charakteristickým znakem je jednoduchost a jednotný tah.
- **Psaná ozdobná písma** - písma vycházející ze základních tvarů a jsou zdobená různými motivy, písma „dobová“, písma plastická, stínovaná, konturovaná. Charakteristické jsou iniciály a monogramy.

Samostatná práce

- vytvoř vlastním ozdobným písmem svůj monogram
- do formátu 12 x 12 c, vycentruj na A4 na výšku

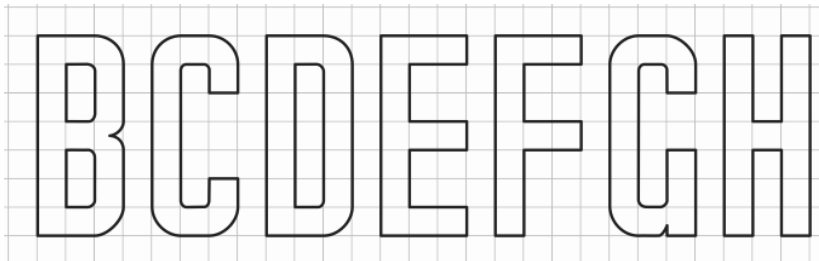

Druhy písma – konstruovaná písma

Konstruovaná písma jsou písma se silným tahem, konstruovaná pomocí mřížky, pravítka, kružítka nebo pomocí šablon. Tato písma používáme pro psaní velkých nápisů a krátkých textů.

Zkonstruujeme obrys písmene, který následně vybarvíme nebo zkonstruujeme šablonu, kterou vytupujeme nebo nastříkáme. Velké nápisy vytváříme z různých materiálů, vystřiháváme z barevných papírů nebo samolepicích fólií a lepíme na pevné desky z plastu nebo na plexisklo. Konstruované písmo můžeme také vyřezávat z polystyrénu a vytvářet plastické nápisy.

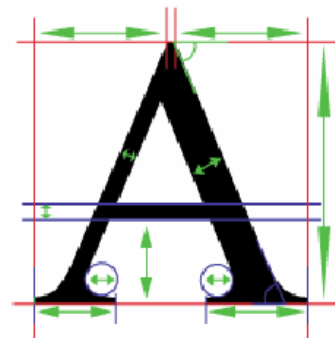
- **Konstruovaný plošný grotesk** - jednoprvkové písmo bez stínování, při vypracování používáme geometrická pravidla, při konstrukci si pomáháme sítí, kružítkem a pravítkem.
 - zúžený grotesk - písmena jsou v poměru 7 : 3 /viz ukázka/
 - vysoký grotesk - písmena jsou v poměru 9 : 3
 - nízký grotesk - písmena jsou v poměru 5 : 3
 - kruhový grotesk - základní tvar písmene vychází z písmene O
 - hranatý grotesk - tvar písmen je široký jako u kruhového grotesku, v rozích jen mírně zaoblený

- **Konstruovaný přímý grotesk** – jednoprvkové písmo bez stínování, psané redisperem podle geometrických pravidel
- **Konstruovaná antikva** - je dvouprvkové písmo, vzniká na základě konstrukce pomocí pravítka, kružítka, úhloměru. Je určeno pro slavnostní nápisy, zpracování je velmi pracné.
- **Konstruovaná egyptienka** - je dvouprvkové písmo s mírným stínováním nebo nestínovaná, serify jsou masivní a silné, egyptienky mají patky bez náběhu
- **Konstruovaná italienka** - je dvouprvkové písmo s velmi výrazným širokým a vysokým serifem.
- **Konstruovaná ozdobná písma** - písma plakátová, písma stínovaná, písma „dobová“ např. písmo secesní, písma plastická.

Samostatná práce

- narýsuj na A4 na výšku do formátu 10 x 10 cm konstrukci antikvy A – verzálky
- písmeno vybarvi černým fixem

Typografie, klasifikace písma

Typografie – z řečtiny, název původně používaný pro knihtisk, přípravu knihtisku z typů, liter. V širším pojetí nauka o tvorbě vzhledu produktů tiskové výroby (knihy, časopisy, noviny, plakáty apod.) Typografie dává psanému sdělení vizuální podobu.

Klasifikace písma – s rostoucím počtem písem se objevila potřeba písma roztřídit, klasifikovat. Vzniklo několik klasifikací, jednotná klasifikace neexistuje.

Československá klasifikace Jana Solpery (70. léta 20. století)

- Dynamická antikva
- Přejížděvací antikva
- Statická antikva
- Lineární písmo serifové
- Lineární bezserifové statické písmo
- Lineární bezserifové konstruované písmo
- Lineární bezserifové dynamické písmo
- Lineární antikva
- Kaligrafická písma
- Volně psaná písma
- Písma lomená

ROCKWEL
LINEÁRNÍ PÍSMO SERIFOVÉ

Klasifikace Font Font - tato klasifikace se stále vyvíjí a mění podle potřeb trhu

- Typografická
- Geometrická
- Amorfnní
- Ironická
- Historická
- Inteligentní
- Ručně psaná (skript)
- Destrukční
- Obrázková

Bradley Hand
skript

Klasifikace Robina Williamse

- Klasická písma – serifová písma vycházejí z ručně psaných tiskacích písmen, mají nevýrazné stínování (malý rozdíl v tloušťce mezi hlavním a vedlejším tahem tahu), mají šikmou osu stínu.
- Moderní písma – serifová písma s výrazným stínováním a ostrým přechodem na patku, mají kolmou osu stínu.
- Egyptienky – serifová písma bez stínování
- Grotesky – sanserifové písmo bez stínování
- Skripty – kaligrafická písma připomínající ručně psaná písma
- Zdobená písma – písma dobová, lomená, amorfnní, destruktivní, obrázková, stínovaná

ALGERIAN
ZDOBENÉ

Samostatná práce

- nakresli do sešitu podle vzoru ukázkou šikmé a kolmé osy stínování písmene O, obtáhni černým fixem
- velikost minimálně 12 x 12 cm

Zásady tvorby, písmo jako součást kompozice

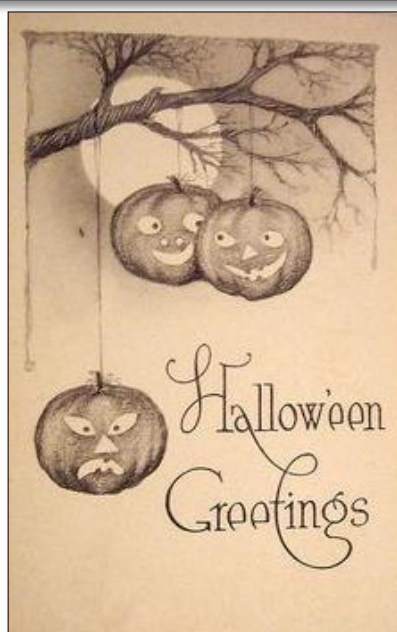
Zásady tvorby písma

- **Výběr písma** – písmo vybíráme podle cílové skupiny, obsahu a funkce sdělení. Například pro dětská blahopřání můžeme využít zdobená písmena, pro dámská použijeme psané romantické skripty a pro pánská konzervativní písma.
- **Velikost písma** – největší písmo vybíráme pro nejdůležitější části textu, titulky, názvy, nadpisy
- **Kombinování písma** – při výběru a kombinování písma platí pravidlo 3, nepoužíváme více než 3 druhy a velikosti písma. Toto pravidlo není závazné.
- **Čitelnost písma** – čitelnosti bloku dosáhneme použitím standartní bodové velikosti, volbou vhodného písma, citlivým prokladem a zarovnáním.
- **Zdůraznění písma** – provádíme pomocí úpravy řezu písma, zvětšením písma, změnou barvy písma nebo pozadí. Na obrázku se zdůrazněním písma červenou barvou odhalilo skryté poselství.
- **Písmo a grafika** – doplnění písma vhodnými grafickými prvky, kresbou, fotografií.

Samostatná práce

- navrhni podle vlastní fantazie pozvánku na párty se zdobným písmem
- velikost pozvánky minimálně na formát A6

Prostředky pro tvorbu písma

Psací nástroje

- Namáčecí pera s násadkou a hroty – kaligrafická pera, redisová pera, ostrá pera
- Plnicí psací pera s různými hroty
- Štětce ploché s dlouhým vlasem tzv. psáčky a štětce kulaté s ostrou špičkou.
- Tužky, fixy a netradiční psací nástroje /brky, seříznuté špejle/

Kaligrafická pera

Papír

- Psací hladký papír 90 gsm na nácvik
- Kartónový papír 190 gsm pro práci s barvou
- Pauzovací papír pro pomocné práce, přenášení a kopírování textů.

Inkousty, tuše, barvy

- Černá tuš, tušová tyčinka a tušový kámen na rozdělání tuše
- Barevné tuše
- Temperové a akrylové neprůhledné barvy
- Akvarelové průhledné barvy

Barevné tuše

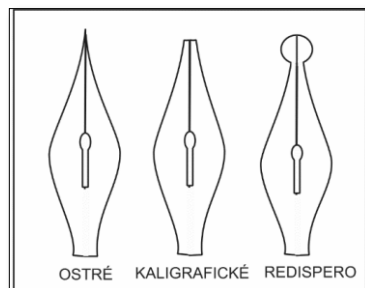
Ostatní materiály

- Gumy, ořezávátka
- Plastová a kovová pravítka a křivítka
- Kružítka, řezák, nůžky
- Lepidla, lepicí a maskovací pásy

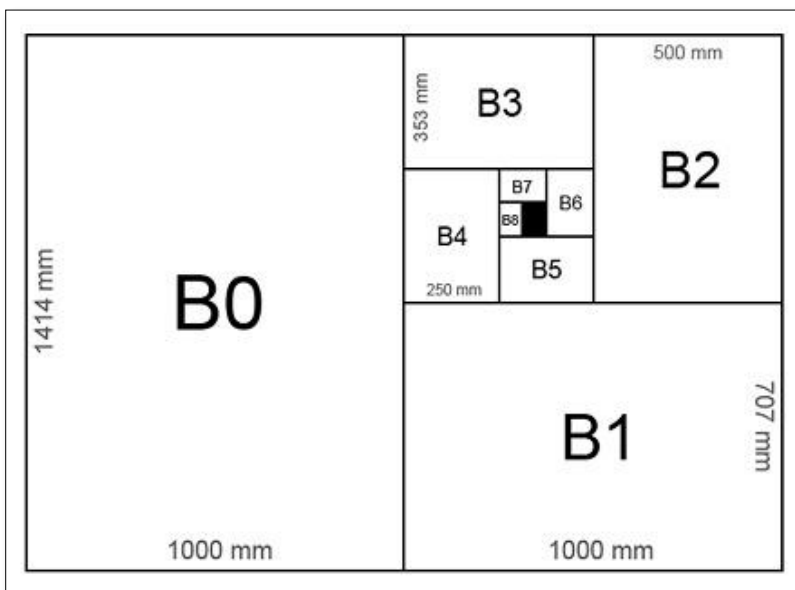
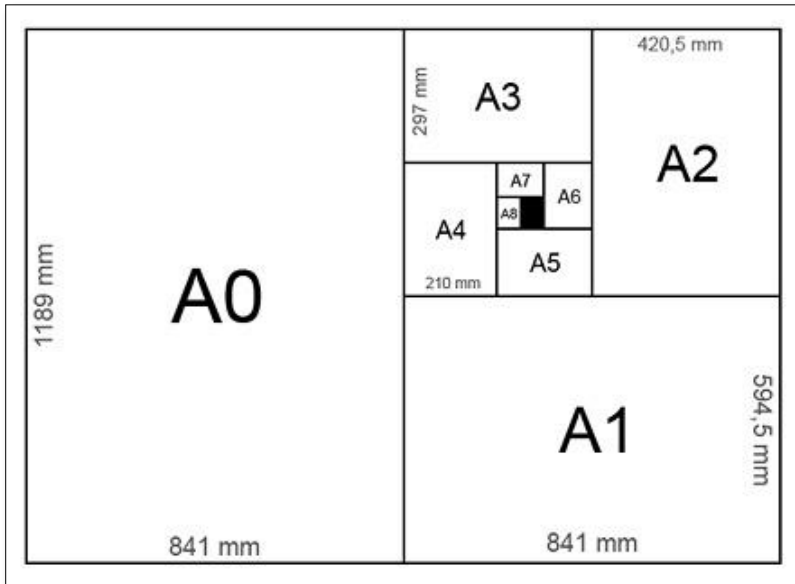
Samostatná práce

- nakresli vzorník hrotů per podle vzoru

Proporce písma a plocha

Plocha – prostor po umístění prvků (text, grafika, fotografie). Velikost plochy je určena obsahem a funkcí textu. Pro plakát volíme velkou plochu a pro vizitku malou plochu. Plocha je většinou určena formátem papíru. Nejčastěji používané jsou formáty řady A a B

Proporce písma

- pro velké plochy volíme velká písmena, písmena se silným duktem a větší rozpal písma, velkou bílou plochu
- pro malé plochy volíme malá písmena, písmena se slabým duktem a malý rozpal písma, malou bílou plochu

Samostatná práce

- nakresli do sešitu ukázkou dělení archu A

Proporce písma a plocha

„Zdobit plochu znamená zdůraznit její dobré proporce“ Sérusier

Proporce písma působí opticky a psychologicky:

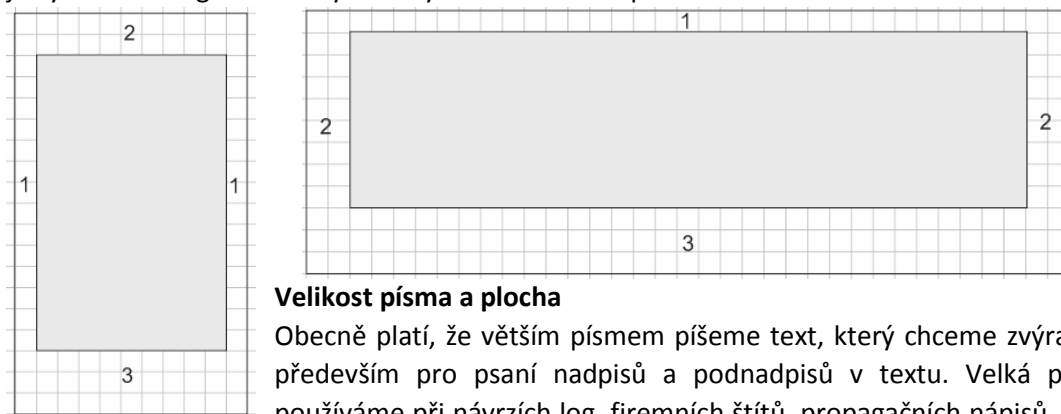
- samostatně – tvarem, barvou obrysem, strukturou povrchu, materiálem

20 % sleva

- ve vztahu k ploše, na které jsou umístěny /tentýž nápis působí různě podle situování na plochu, velikosti, natočení a barvě plochy/

Proporcionalita znamená souladný poměr velikostí písma a plochy. V grafické úpravě se ustálily určité formáty, které vyhovují esteticky i funkčně. Umístění textu v ploše vychází z principu, že optický střed je výš než střed geometrický. Plochy textu umístíme podle těchto schémat.

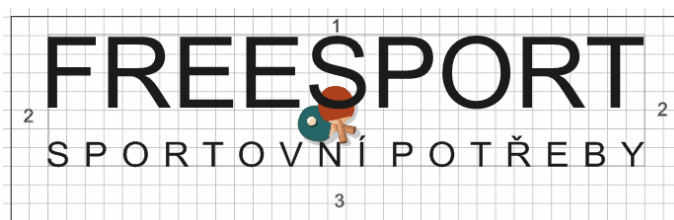

Velikost písma a plocha

Obecně platí, že větším písmem píšeme text, který chceme zvýraznit. Platí to především pro psaní nadpisů a podnadpisů v textu. Velká písmena také používáme při návrzích log, firemních štítů, propagačních nápisů. Při používání velkých písmen v textu také úměrně zvětšujeme mezery mezi písmeny a slovy. U kratších slov můžeme písmena proložit. Velikost nadpisu vždy volíme vhodně k ploše a dalšímu textu

Samostatná práce

- sestroj podle pravidel pro proporcionalitu nadpis a podnadpis firemního štítu, do obdélníku 18 x 5,5 cm.
- volný výběr písma a tématu
- vypracuj barevně na A4 na šířku, vycentruj.

Kompozice textu v ploše

Kompozice je uspořádání prvků v uměleckém díle. Kompozici můžeme vytvářet podle pravidel:

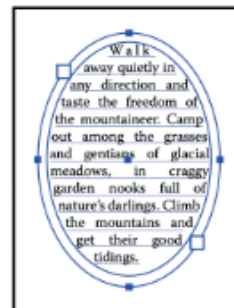
- **Pravidlo symetrie** – stejnoměrné rozmístění prvků kolem osy (vertikální, horizontální, diagonální), symetrický obraz působí uspořádaně
- **Pravidlo asymetrie** – nepravidelné rozmístění prvků, vzbuzuje pocit chaosu
- **Pravidlo rytmu** - rytmus je opakování stejných nebo podobných prvků, tvarů, tónů a barev v určitých odstupech.
- **Pravidlo zlatého řezu** - jako zlatý řez (latinsky sectio aurea) se označuje poměr o hodnotě přibližně 1:1,618, tento poměr se často vyskytuje v přírodě a je příjemný lidskému oku.
- **Pravidlo třetin** - je základním pravidlem ve výtvarném umění. Cílem je umístit prvky tak, aby byl obraz rozdělen na tři stejné části. Dalším cílem je umístit objekty do průsečíků třetinových linií.
- **Pravidlo lichého počtu** - zobrazením lichého prvků dostaneme vždy jeden prvek doprostřed. Toto pravidlo se velmi často používá na uměleckých dílech a v reklamě.

Tvorba kompozice

Tvorba kompozice tradiční metodou využívající „miniaturizované“ náčrtky. Měkkou tužkou nebo tenkým značkovačem si kreslíme nápady. Vyzkoušíme horizontální uspořádání i vertikální, experimentujeme s různými druhy písma a kontrastem různých velikostí. Sledujeme celkovou vyváženost návrhu a všímáme si, jak bílá místa dokážou návrh podtrhnout, nebo bohužel naopak potlačit. Až budeme mít na papíře pár nápadů, napíšeme si celý text na cvičný list, tak uvidíme objem slov. Potom rozřežeme text na řádky a přemísťujeme je tak dlouho, dokud nebudeme s jejich uspořádáním spokojeni.

Umístění textu v ploše

- na levou zarážku
- na pravou zarážku
- do bloku
- do sloupců
- na střed
- do objektu (viz obrázek)
- na křivku (do kruhu, do spirály, do oblouku)

Samostatná práce

- napiš do spirály text LEZE, LEZE PO ŽELEZE, NEDÁ POKOJ, AŽ TAM VLEZE
- obtáhni slabým fixem
- minimální formát A5.

Kompozice textu v ploše

Kompozice znamená skládání, uspořádání prvků do celku. Kompozice je velice důležitá, jelikož na ní přímo závisí uspořádání prostoru a světla na stránce samostatně – tvarem, barvou obrysem, strukturou povrchu, materiálem

Kompozici textu charakterizuje J. Kubíček, jako souhrn řádků, které řadíme jednotlivě nebo do textových skupin. Slova musí tvořit celek. Jejich správné umístění a dostatek prostoru kolem, jsou klíčem k úspěchu. Do prostoru se zahrnují i okraje.

Tvorba kompozice textu

Metodou využívající „miniaturizované“ náčrtky. Měkkou tužkou nebo tenkým usznačkovačem si kreslíme nápady, které nás napadnou. Vyzkoušíme horizontální uspořádání („na šířku“) i vertikální („na výšku“). Přitom neustále sledujeme celkovou vyváženost návrhu a všímáme si, jak bílá místa dokážou návrh podtrhnout, nebo bohužel naopak potlačit. Až budeme mít na papíře pár nápadů, napíšeme si celý text na cvičný list, tak uvidíme objem slov. Potom rozřežeme text na řádky a přemísťujeme je tak dlouho, dokud nebudeme s jejich uspořádáním spokojeni.

Nezákladnější poučení pro tvorbu textové kompozice dle J. Kubíčka, (2004):

- Volba formátu papíru a představa o rozvrhu textu (ve formátu) a působivost jednotlivých částí plochy.
- Podle charakteru textu, volba vhodného druhu papíru.
- Text v řádcích je řazen do bloku, na zarážku, na osu nebo asymetricky.
- Kompozici textu a řešení velikosti mezer mezi řádky ověřujeme v průběhu tvorby skicováním.
- Ke zvýšení působivosti textu užít střídavě velké a malé abecedy různých velikostí, tučnosti písma nebo zvolit písmo negativní nebo písmo obrysové.
- Volba barvy k zvýraznění titulku a části textu.
- Vyváženost řádků textu znamená, že jsou řádky přibližně stejně dlouhé, vybíhají rovnoměrně po obou stranách nebo jsou na začátku a na konci textu kratší vyváženost.
- Živějšího dojmu docílíme asymetrickým uspořádáním řádek. Musíme dbát stále na celkovou uspořádanost - vyváženost. Řádek vysunutý doleva musí mít svoji protiváhu vpravo. Na bílá místa, pozor, uprostřed bloku textu nesmí vzniknout „díry“.

Samostatná práce

- sestroj symetrický návrh pro etiketu /etiketa je štítek s označení obsahu/na jakýkoliv produkt, skicuj tužkou, vybraný návrh vytáhni slabým černým fixem
- velikost návrhu 12 x 9 cm, vycentruj na A4.

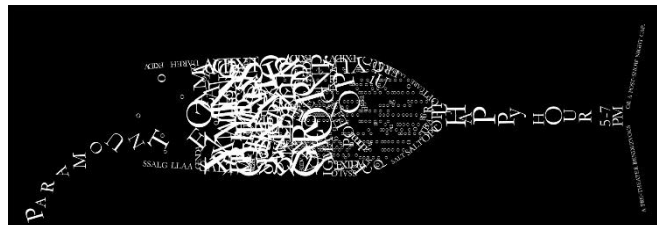
Kompozice textu v ploše – samostatná práce /2 hod/

Uspořádání textových bloků na ploše:

- **do bloku** – text vyplňuje vždy celou šířku řádku, mezery mezi slovy nejsou konstantní, kompozice se vyznačuje jednotným výrazem, klidem, text se dobře čte
- **vlevo** – okraj je zarovnaný pouze na levé straně, vpravo jsou řádky zarovnané nerovnoměrně, může se použít u kratších textů
- **vpravo** – okraj zarovnaný na pravé straně, vlevo jsou řádky nerovnoměrné, můžeme používat výjimečně k zdůraznění, například nápisy na obálce časopisu, pro delší texty je toto zarovnání nevhodné
- **na střed** – okraje nejsou zarovnané, jsou zarovnané řádky na střed, používáme u nadpisů, v tiskovinách, je to dynamická kompozice

- **atypické** – efektní uspořádání textu na křivku nebo do objektu, snižuje čitelnost, písmo má pak často jen estetickou funkci

Samostatná práce

- napiš báseň na formát A4, zarovnání do bloku, jako písmo použij minusku, doplň vhodnou grafikou a vytáhni slabým černým fixem

Zas se dnes ve mně prochází, to nenasycené zvíře. Sedí tam, číhá jak rybář na hrázi, na kořist chvíle. O sousto se uchází, tak zarputile, jak by mělo umřít hladu: „Nasyť mne – i já jsem tady!

Vzor písma

ABCDEFGHIJKLMNOPRST
UVWXYZ 123456789
abcdefghijklmnopqrstuvwxyz

Kombinace verzálek a minusek

Kombinace velkých a malých písmen abecedy vyžaduje cit pro harmonii tvarů. Většinou kombinujeme písma stejného typu, charakteru, rodiny. U písmen můžeme upravit duktus, velikost a rozpal písma. Kombinování písmen s rozdílnými znaky je velmi obtížné.

- **Verzátky** – velká písmena abecedy, slouží pro psaní titulků, nadpisů, podnadpisů, kratších textů
- **Minusky** – malá písmena abecedy, slouží pro psaní dlouhých textů, lépe se čtou
- **Kapitálky** – „velká“ písmena ve velikosti minusek

Samostatná práce

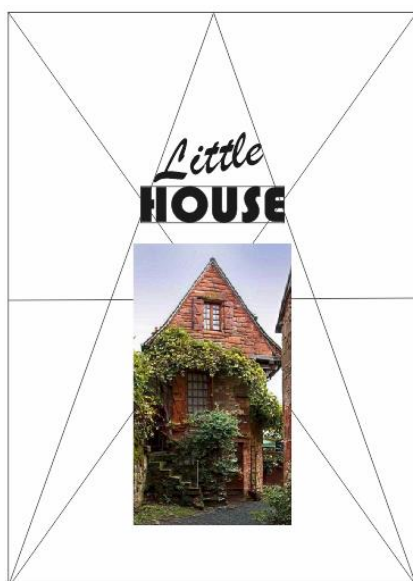
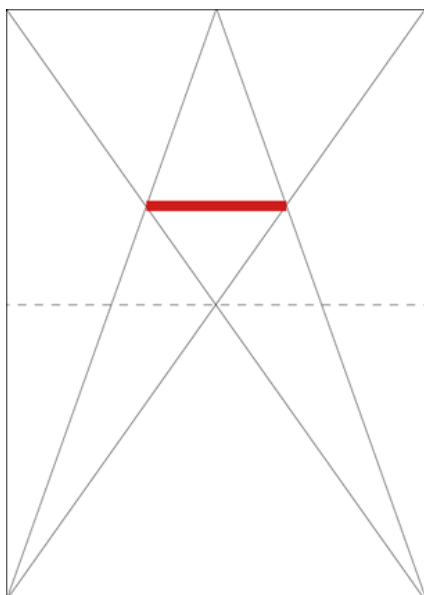
- vytvoř návrh pro logo s kombinací minusek verzálek
- formát A6, slabý černý fix

a

Volba velikosti písma pro danou plochu

Důležitý text /nadpis/ umístíme od optického těžiště stránky. Velikost písma se odvíjí do velikosti tohoto těžiště.

Samostatná práce

- vytvoř na stránce A5 optický střed a umísti do tohoto prostoru nápis o dvou slovech, kombinuj dva druhy písma, verzálky a minusky
- podle uvážení můžeš doplnit vhodným obrázkem

Úprava vnitřní světlosti písma

Vnitřní světlost písma upravujeme pomocí:

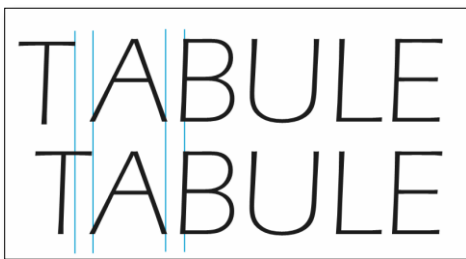
- úpravy mezer mezi písmeny, slovy a řádky /prostrkání/
- úpravou síly tahu písma /duktus – poměr síly tahu písma k jeho výšce/
- úprava mezer mezi určitými dvojicemi písmen /kerning – úprava mezery a ligatura – spojení dvou písmen/

Úprava mezer

The diagram shows two lines of text. The top line is 'PROSTRKANÁ' and the bottom line is 'MEZERA'. The letters in 'MEZERA' are spaced out significantly more than in 'PROSTRKANÁ', illustrating the concept of letter spacing.

Kerning /mezi písmeny T A/

The diagram shows the word 'TABULE' on two lines. Vertical blue lines are drawn through the 'T' and 'A' characters in both lines. The top line shows a larger gap between the 'T' and 'A' than the bottom line, demonstrating how kerning adjusts the space between specific letter pairs.

Duktus

The diagram shows the words 'SÍLA TAHU' on two lines. The top line has thin, light letters, while the bottom line has thick, bold letters, illustrating the concept of duktus (letter weight).

Ligatura /spojování prvků, písmen/

The diagram shows the word 'waffle' on two lines. The top line shows the letters 'w', 'a', 'f', 'f', 'l', 'e' as separate characters with spaces between them. The bottom line shows the word 'waffle' as a single, connected unit, illustrating the concept of ligatures.

Samostatná práce

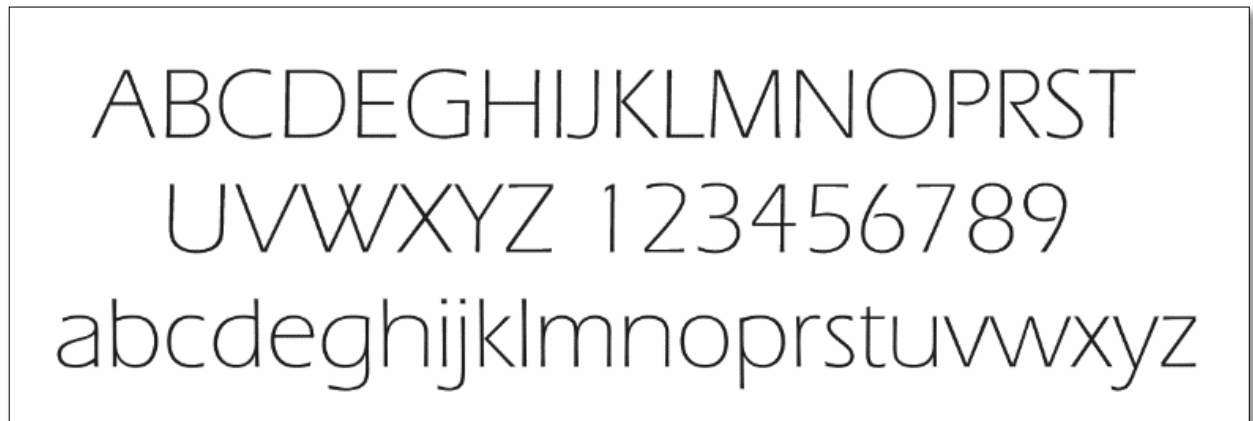
- nakresli do sešitu ukázky všech druhů úpravy světlosti písma

Kompozice písma – samostatná práce – varianta 1 (2hod)

Samostatná práce

- navrhni jednoduchý textový plakát na formát A3
- použij vzorové písmo, střídej různé velikosti a tahy písma
- plakát můžeš doplnit vhodnou ilustrací

Vzor písma

Vzor plakátu

Kompozice písma – samostatná práce – varianta 2 (2 hod)

Samostatná práce

- na formát A4 vypracuje vlastní návrh propagačního prostředku, na kterém použiješ různé velikosti, šířku a světlost písma
- písmo uspořádej do zvoleného tvaru a vytáhni černou fixou nebo černou tuší, tvar můžeš lehce podbarvit

Základní prvky a charakteristické znaky písma – psaní švihového písma

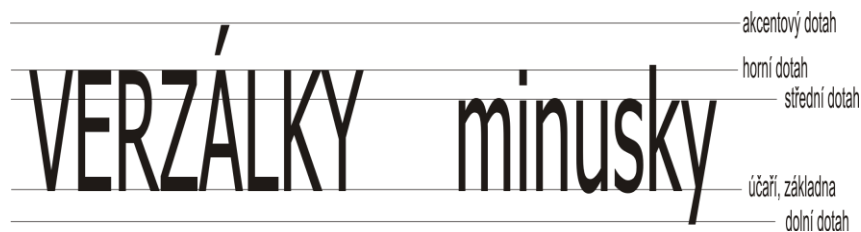
Psaní švihového písma – tahy, osnova

Tahy

- švihové písmo, také populárně nazvané „švihovka“ má různé možnosti provedení – odlišuje se použitým nástrojem i specifickým rukopisem autora
- charakteristickým znakem u tohoto písma je plynulé spojování písmen, které neruší a nesnižuje čitelnost písma
- pro spojování písmen neplatí žádná pravidla, pouze čitelnost a vzhled, rozhoduje zde cit písaře
- švihové písmo píšeme redisperem nebo francouzským perem do připravené osnovy
- tahy vedeme vždy shora dolů

Osnova

- písmo píšeme do klasické písemné osnovy, výšku osnovy určuje šířka tahu písma v poměru k výšce písma - 1 : 10

Samostatná práce

- nacvič tahy psaní švihovým písmem podle vzoru, použij francouzské pero o šíři 1,5 mm

Psaní švihového písma – verzála (2 hod)

Verzátky švihového písma – nepoužíváme pro psaní souvislého textu, protože jsou špatně čitelné. Používáme pouze jako první velká písmena ve větách, názvech, jménech. Také je můžeme použít pro tvorbu iniciál a monogramů.

Verzáлка psaná redisperem

A B C D E F G H

I J K L M N O P

R S T U V W X Y Z

Verzáлка psaná kaligrafickým perem

H A B C D G K J
E N P O S R U W
F U T L F Z Y Z K Q

Samostatná práce

- na papír A4 na šířku narýsuj osnovu a napiš verzálkami abecedup
- první abecedu vytáhni redisperem 1, 5 - 2 mm a druhou abecedu kaligrafickým perem.

- na papír A4 na výšku do čtverce 12 x 12 cm napiš svůj monogram verzálkou
- monogram vytáhni fixem a ozdob podle vlastní fantazie

Psaní švihového písma – minuska (2 hod)

Minusky švihového písma – používáme pro psaní delších souvislých textů. Písmena k sobě navazujeme a píšeme je švihovým tahem shora dolů.

Minuska psaná redisperem

a b c d e f i n y r t i h r s k t

m z l w p x š j ť e o g i ? !

Minuska psaná kaligrafickým perem

a b c d e f i n y r t i h r s k t q
m z l w p x s j o g i t z a l t e

Samostatná práce

- na papír A4 na šířku narýsuj osnovu a napiš minuskami abecedy
- první abecedu vytáhni redisperem 1,5 - 2 mm a druhou abecedu kaligrafickým perem.

be br se wr fa tr es oy

zbo zrn str kys yl

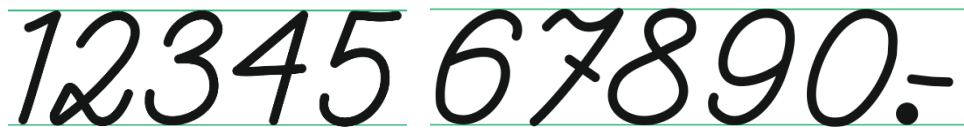
- na papír A4 na šířku narýsuj osnovu a napiš minuskami spojení písmen a své jméno a příjmení, abecedu vytáhni redisperem 1,5 - 2 mm a tuší.

Jakub Novák

Psaní švihového písma – číslovky a text /2hod/

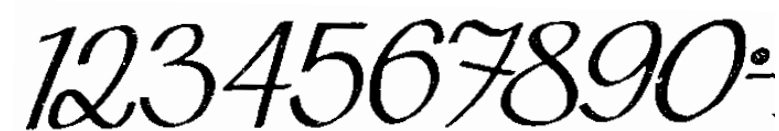
Číslovky píšeme do osnovy ve velikosti verzálek. Používají se především pro psaní cenovek a popisek.

Vzor číslovek psaných redisperem

12345 67890.-

Vzor číslovek psaných kaligrafickým perem

1234567890.-

Samostatná práce

- na papír A4 na šířku narýsuj osnovu a napiš minuskami číslovky 0 – 9
- první číslovky vytáhni redisperem 1, 5 - 2 mm a druhé kaligrafickým perem
- na papír A4 napiš švihovým písmem citát podle vzoru, vše vycentruj na středovou osu

„Nemá-li člověk to, co miluje,
musí milovat to, co má.”

Colette

1873 - 1954

Psaní švihového písma – perem (2 hod)

Samostatná práce

- napiš švihovým písmem popisku pro automatickou pračku Beko podle vzoru na formát A4
- nadpis vycentruj na střed
- popis funkcí na levou zarážku
- cenu na pravou zarážku
- velikost písma si urči podle síly tahu psacího nástroje

Pračka Beko 15x	
Kapacita bubnu:	7 kg
Maximální otáčky:	1000 ot/min
Energetická účinnost:	A+++
Hlučnost:	60 dB
Dětský zámek:	Ano
Počet programů:	15
Odložený start:	Ano
6 990 Kč	

Psaní švihového písma – samostatná práce (3 hod)

Samostatná práce

- na formát A3 na výšku napiš švihovým písmem báseň podle vzoru
- název básně vycentruj na střed
- text básně na levou zarážku
- velikost písma si urči podle délky textu a síly tahu psacího nástroje

Prostopravdy

Jiří Žáček

Kde jsou Robinsoni, objevíš i Pátky.
Člověk stojí za víc, nežli vydělá.
Kdo se bojí zítřka, obrací se zpátky.
Živá růže zvadne dřív než umělá.
Nikdo neví, kde se protnou mimoběžky.
Opera je božská, ale blues je blues.
Na nejvyšší hory musíš šlapat pěšky.
Lež má krátké nohy, ale rychlý vůz.
Svět je ring, kde schytáš vlastní rány.
Chybovat je lidské – díky za chyby.
Díky za náhody – maří hloupé plány.